

■ Prof. Dr. Zafer GÖREN* ■

ERKLER AYRILIĞI İLKESİ ve 2017 ANAYASA DEĞİŞİKLİĞİ İLE BENİMSENEN HÜKÜMET SİSTEMİ

PRINCIPLE OF SEPARATION OF POWERS AND THE GOVERNMENT
SYSTEM ADOPTED BY 2017 CONSTITUTIONAL AMENDMENT

ÖZET

2017 Anayasa değişikliği ile, başkanlık sisteminin vazgeçilmez öğelerini içermeyen ve bu sistemi parlamenter sisteme ait bazı öğelerin dahil edilmesiyle başkalaştrın bir sistemin getirilmiş olduğu görölmektedir.

Bu sistemin, odak noktasını başkan ya da Anayasadaki nitelendirme ile Cumhurbaşkanını oluşturmaktadır.

Yürütmenin tek başlı oluşu, parlamenter hükümet sisteminin terk edildiğini göstermekle birlikte monist tek başlı yürütmenin, sistemi başkanlık sistemi olarak nitelendirmek için yeterli olmadığını göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Cumhurbaşkanı, erkler ayrılığı ilkesi, hükümet sistemleri, parlamenter hükümet sistemi, başkanlık sistemi.

ABSTRACT

With the constitutional amendment in 2017, it is seen that a system that does not contain the indispensable elements of the presidential system and that transforms the Presidential system with the inclusion of some elements belonging to the parliamentary system is introduced.

President or President of the Republic as described by Constitution forms the focal point of this system

The single-headed execution shows that the parliamentary government system has been abandoned, but the monist single-headed execution is not sufficient to characterize the system as a presidential system.

Keywords: President of the Republic, principle of separation of powers, government systems, the parliamentary government system, presidential system.

I. Erklar Ayrıllığı İlkesinin Niteliği

Erklar Ayrıllığı İlkesi Devlet niteliğini taşıyan her siyasi toplulukta birbirinden farklı kuvvetler bulunduğu ve bu kuvvetlerin yasama, yürütme ve yargı olarak üçe ayrılabilceği, özgürlüklerin güvence altına alınabilmesi için, bu üç kuvvetin birbirinden ayrı, bağımsız organlara verilmesi gerektiği temeline dayanmaktadır.

Her Devlette “yasama”, “yürütme” ve “yargı” kuvvetleri vardır. Yasama erki ile toplum yaşamını düzenlemeye yönelik kanunlar hazırlanır. Yürütme erki ile bu hazırlanan kanunlar uygulanır. Yargı erki ise bu kanunların uygulanmasıyla ortaya çıkacak anlaşmazlıkları çözümler.

Erklar ayrıllığı özgürlüklerin korunması amacıyla Devlet gücünün sınırlanması gerektiği düşüncesinden yola çıkarak bu üç kuvvetin değişik eller tarafından kullanılması durumunda erkin kötüye kullanılmacasına kabul eden bir kuramdır.

Erklar ayrıllığı temelde Montesquieu'nün (1689-1755) açıkladığı ve önerdiği bir ilkedir¹. Ondan önce de erklar ayrıllığı ilkesini benimseyen düşünürler çıkmakla birlikte bu teoriyi belirgin kılan ve onun ün salmasını sağlayan Montesquieu olmuştur. Montesquieu, daha önce bu konuda görüşünü açıklamış olan Lock'tan (1632-1704) faydalanmıştır². Ancak teoriyi Lock'tan farklı olarak soyut temellere göre değil, o dönemde İngiltere'de uygulanan hükümet sisteminden esinlenerek geliştirmiştir³. Montesquieu'ye göre önemli olan üç kuvvetin bir tek elde toplanmamasıdır. Yasama ve yürütme güçleri aynı kişinin veya grubun elinde bulu-

¹ Montesquieu'nun görüşleri konusunda Bkz. Feyziođlu Turhan, Kuvvetler ayrıllığı Nazariyesi SBFD, C.II, s. 1-2, Ankara, 1947, s. 50 vd.; Güneş T., Parlamenter Rejimin Bugünkü Manası ve İşleyişi, İstanbul, 1956, s. 4 vd.; Akbay M., Umumi Amme Hukuku Dersleri, Ankara, 1958, s. 209 vd.; Gürkan Ülker, Montesquieu ve Kanunların Ruhu, AÜHFĐ, C.XL, 1985, S. 1-4, s. 9-31; Bađgil Ali. Fuat, Esas Teşkilat Hukuku, Türkiye Siyasi Rejimi ve Anayasa Prensipleri, C.I, İstanbul, 1960, s. 281 vd.; Aldıkaçtı Orhan, Modern Demokrasilerde ve Türkiye'de Devlet Başkanlığı, İstanbul, 1960, s. 33 vd.; Akın İlhan F., Kamu Hukuku, İstanbul, 1987, s. 140 vd.; Göze Ayferi, Siyasi Düşünce Tarihi, İstanbul, 1983, s. 220 vd.

² Arsel İlhan, Anayasa Hukukunun Umumi Esasları, Ankara, 1961, s. 256.; Krş. Esen Bülent Nuri. Anayasa Hukuku, Genel Esaslar, Ankara, 1970, s. 238 vd.

³ Arsel İlhan, Anayasa Hukukunun Umumi Esasları, Ankara, 1961, s. 256.

nacak olursa, özgürlükten söz edilemez. Yasama ve yürütme güçlerini kendinde toplayan kişi ya da grubun bu iki güce dayanarak baskıcı yasalar çıkarması ve bu yasaları baskıcı bir şekilde uygulaması her zaman olasıdır. Yargı gücünün de yasama ve yürütme gücünden ayrı tutulması gerekir.

Çünkü yargı, yasama ile birlikte bulunacak olursa yargıç, aynı zamanda yasa koyucu olacağından bireyin özgürlüğü onun keyfine bırakılmış olacak, kendi yaptığı yasaları kendi bildiği gibi uygulayacaktır. Yargı, yürütme gücü ile bir arada olacak olursa, yargıcın baskısı söz konusu olacaktır⁴.

Her üç kuvvetin tek elde toplanması durumunda, bütün kuvvetleri elinde bulunduran kişi istediği gibi yasa yapmak, onları uygulamak ve bu yasalara bağlı kişileri yargılama olanağına aynı zamanda sahip olacak demektir. Oysa elinde erk bulunduran kişi ya da grup bu erki her zaman kötüye kullanmaya eğilimlidir. Sınırları belirsiz bir erke sahip olan kimse bir sınır ortaya çıkana kadar bu erki kötüye kullanır. Montesquieu'ye göre erdem bile sınıra ihtiyacı vardır⁵. Montesquieu erkin ancak erkle sınırlanabileceğini ve bunun erkler ayrılığına dayanan bir mekanizmayla sağlanabileceğini savunmuştur.

Erkler ayrılığı kuramı Fransız devrimi döneminde büyük etki yaratmış, 1789 tarihli İnsan ve Vatandaş Hakları bildirisininin 16. maddesinde “erkler ayrılığının uygulanmadığı bir toplumda Anayasanın da olmayacağı” kuralı yer almıştır. Fransa'da devrim Anayasaları (1791, 1795, 1848) erkler ayrılığı ilkesini benimseyerek üç kuvveti, üç ayrı erke vermişler, 1787 Amerika Birleşik Devletleri Anayasası da erkler ayrılığı kuramını temel kabul etmiştir.

Klasik demokrasi, erkler ayrılığı ilkesini özgürlüklerin başlıca güvencesi olarak değerlendirmiş, ulus tarafından seçilmiş organların iktidarın tümünü değil, belli bir bölümünü kullanmaları durumunda bu güvencenin sağlanabileceğini kabul etmiştir.

⁴ Teziç Erdoğan, Anayasa Hukuku, İstanbul, 2003, s. 397.

⁵ Arsel İlhan, Anayasa Hukukunun Umumi Esasları, Ankara, 1961, s. 259.

Erkler ayrılığı ilkesinde temel, egemenliğin ulusa ait olduğudur. Ancak egemenliği oluşturan kuvvetler (erkler) çeşitli temsili organlara (yasama yürütme yargı) verilmişlerdir. Bu organlar kendilerine bırakılmış olan erki kullanırlarken birbirlerini bir yandan sınırlandırır, bir yandan denetlerler. Böylece özgürlükler güvence altına alınmış olur⁶.

Erkler ayrılığı sisteminde hiçbir organ kendi yetki alanına girmeyen bir işi göremez. Aksi halde çeşitli erkler aynı elde toplanmış olacaktır. Çeşitli erklerin kendi alanlarına girmeyen işleri görmeleri durumunda erkler ayrılığı ilkesi doğrudan zedelenmiş olur⁷. Yargıcın, yürütme erkine karşı bağımsızlığa sahip olmaması, yürütme organının yargıcı keyfi olarak görevden alması ya da yürütme erkinin yasamanın baskısı altına girmesi durumunda ise erkler ayrılığı ilkesi dolaylı olarak zedelenmiş olur. Klasik demokraside erkler ayrılığı ne doğrudan ne dolayısıyla zedelenmelidir. Bununla birlikte erkler ayrılığı, erklerin birbirinden salt bir biçimde büsbütün ayrı kalmaları ve soyutlanmaları anlamına da gelmemektedir. Aksi halde siyasal örgütlenme mekanizması hareket yeteneğini yitirir. Klasik demokrasiye göre erklerin ne salt bir biçimde ayrı olmaları ne de birleşmeleri gerekir⁸.

II. Erkler Arasındaki İlişkiler ve Hükümet Sistemleri

Erkler arasındaki ilişkiler söz konusu olduğunda yasama-yürütme ilişkilerinin esas alınması gerekir. Erkler ayrılığı ilkesi siyasal bir ilke olduğundan ancak siyasal fonksiyonlarda uygulanır. Yargı ise niteliği gereği siyasal olmayıp hukuksal gerçeği ortaya çıkarma işlevidir. Bu nedenle siyasal rejimlerin belirlenmesinde yasama yürütme ilişkisi esas alınır⁹. Yasama -yürütme arasındaki ilişkiler açısından ortaya üç çeşit hükümet sistemi çıkmaktadır.

⁶ Özbudun Ergun, Türk Anayasa Hukuku, Ankara, 2008, s. 42 vd.

⁷ Arsel İlhan, Anayasa Hukukunun Umumi Esasları, Ankara, 1961, s. 262.

⁸ Arsel İlhan, Anayasa Hukukunun Umumi Esasları, Ankara, 1961, s. 264.

⁹ Teziç Erdoğan, Anayasa Hukuku, İstanbul, 2003, s. 392 (DN.77).

Erkler birliğini esas alan hükümet sistemi (örnek: Meclis Hükümet Sistemi).

Erklerin sert bir biçimde ayrılığını esas alan hükümet sistemi (Başkanlık Sistemi).

Erklerin dengeli bir biçimde ayrılığını esas alan hükümet sistemi (Parlamentar Sistem).

1. Erklar Birliğini Esas Alan Hükümet Sistemleri

Bu hükümet sisteminde erkler (özellikle yasama ve yürütme erki) birbirinden ayrı değildir. Ayrı ellerde değil, aynı elde toplanmıştır. Kuvvetlerin toplandığı organ yasama ya da yürütme organı olabilir.

Yasama ve yürütme erki, yürütme organına verilmişse (Almanya'da Hitler zamanında olduğu gibi) ortaya icra organının diktatoryası çıkar.

Fransa'da VIII. yıl Anayasası (1799) ile Napoleon Bonaparte ve İtalya'da Mussolini (20.yy.ın ilk yarısında) tarafından uygulanan yönetim de buna örnek oluşturur¹⁰.

Bu erkler yasama organına verilmişse, "meclis hükümet sistemi" söz konusudur. Buna "konvansiyonel hükümet sistemi" de denir. Meclis hükümet sisteminde, yasama ve yürütme erkleri hukuksal ve eylemsel olarak meclise aittir. Yürütme organı meclisin bir delegesi olarak görev yapar. Devlet içinde en yüksek otorite meclistedir. Yürütme organını kuran yine yasama meclisidir. Yürütme organı meclise karşı tam bir sorumluluk içindedir. Meclis istediği zaman yürütme organını değiştirebilir.

Bakanlar kurulu bir tür Anonim şirketteki "yönetim kurulu" durumundadır. Yönetim kurulunun genel kurulun kararlarını uygulaması gibi, meclis hükümet sisteminde de hükümet, yasama meclisinin belir-

¹⁰ Teziç Erdoğan, Anayasa Hukuku, İstanbul, 2003, s. 401.

leyeceği temeller çerçevesinde görev yapmak ve bu meclisin açıklayacağı iradeyi uygulamakla görevlidir. Hükümetin kendine özgü bağımsız bir programı ve siyaseti olmadığı gibi, güven oyuna başvurmak yoluyla yasama meclisine belli bir siyaseti empoze etme olanağı da bulunmamaktadır. Hükümet, meclisin istediğini yapmakla yükümlüdür¹¹.

Meclis hükümet sistemine kendi Anayasa tarihimizden 23 Nisan 1920 tarihli “Birinci BMM Hükümeti”¹² ile “1921 tarihli Anayasa ile kurulan hükümet”¹³ örnek oluşturmaktadır. Bugünkü Devletler arasında İsviçre Anayasası meclis hükümet sistemini öngörmüştür¹⁴. İsviçre Federal Anayasasına göre, Parlamento iki meclisten oluşmaktadır: “Ulusal Meclis” ve “Devletler Meclisi”. Devletler Meclisi, federasyona dahil olan kantonların tüzel kişiliklerini temsil eder. Her kanton bu meclise eşit sayıda temsilci ile katılır (ikişer temsilci). “Ulusal Meclis” ise bütün federasyon halkını temsil eder. Bu iki meclisin oluşturduğu Genel Kurula “Assamblée Fédéral” denir.

Ulusal Meclis ve Devletler Meclisi yılda en az bir defa Genel Kurul olarak birleşerek toplanır. Federal Devlet Başkanının, yeni hükümet üyelerinin ve federal yargıçların atamasını yapar.

Anayasa, Federal Devletin yetki sınırlarını belirlemiştir. Bu yetkiler dışında kalan bütün işler kantonlar tarafından kanton organları aracılığıyla yerine getirilir. Ulusal Meclis ve Devletler Meclisi eşit yetkilerle donatılmışlardır.

Yürütme görevi Federal Hükümet “Conseil Fédéral” denilen ve 7 bakandan oluşan bir kurula bırakılmıştır. Conseil Fédéral, Federal Devletin icra organıdır. Federal hükümet üyelerini Assamblée Fédéral

¹¹ Arsel İlhan, Anayasa Hukukunun Umumi Esasları, Ankara, 1961, s. 265.

¹² Server Feridun, Anayasalar ve Siyasi Belgeler, İstanbul, 1962, s. 41-44; Arsel İlhan, Türk Anayasa Hukukunun Umumi Esasları, Ankara, 1965, s. 66.

¹³ Server Feridun, Anayasalar ve Siyasi Belgeler, İstanbul, 1962, s. 48; Arsel İlhan, Türk Anayasa Hukukunun Umumi Esasları, Ankara, 1965, s. 72; Teziç Erdoğan, Anayasa Hukuku, İstanbul, 2003 s. 404.

¹⁴ Teziç Erdoğan, Anayasa Hukuku, İstanbul, 2003, s. 405.

doğrudan seçer. Federal Hükümete dahil bakanlar parlamentoda çeşitli partilere mensup olabilirler. Hükümet doğrudan doğruya Federal Meclislerin belirleyeceği programı uygulamakla yükümlüdür. Hükümet için Parlamenteoya karşı bir ortak sorumluluk söz konusu değildir¹⁵.

Hükümetin Assamblée Fédéral'e yasa önerisinde bulunma hakkı vardır. Ancak hiçbir bakan tek başına böyle bir öneride bulunmaz, teklifin kurulca alınmış bir karar gereğince yapılması gerekir. Böyle bir öneriyi Federal Meclislerin reddetmesi durumunda da hükümetin düşmesi ya da çekilmesi söz konusu olmaz.

Assamblée Fédéral "halk"tan sonra gelen en yüksek organdır. Federasyon içinde ve bütün Devlet işlerinde tam bir denetim hakkına sahiptir. Federal Hükümeti tam bir denetim altında tutar ve onun kararlarını, yürütümünü istediği gibi iptal edebilir, düzeltebilir. İsteddiği bakanı değiştirebilir. Assamblée Fédéral, her yıl toplantısına başlarken bakanlardan birini kurulun başkanı olarak atar. Hükümet başkanı aynı zamanda Federasyonun da başkanıdır. Fakat onun diğer bakanlardan hiçbir farkı yoktur. Yetki ve görev açısından bütün bakanlar eşit durumda olup, başkanın kurul içinde bile seçkin bir mevki yoktur¹⁶.

2. Erkler Ayrılığının Sert Bir Biçimde Uygulandığı Hükümet Sistemleri

Bu hükümet sistemlerinde yasama ve yürütme erkleri ayrı ayrı organlara verilmiştir. Bu organlar arasındaki ilişkiler çok sınırlıdır. Hiçbir organ bir diğer organın yetki ve görev alanına giremez. Erkler ayrılığı temelinin en iyi uygulandığı sistem olan başkanlık sisteminde yürütme gücü bir kişiye bırakılmıştır. Bu kişi ya doğrudan doğruya halk tarafından, ya da iki dereceli bir seçim yöntemi gereğince yine halk tarafından seçilir.

¹⁵ Arsel İlhan, Anayasa Hukukunun Umumi Esasları, Ankara, 1961, s. 266.

¹⁶ Arsel İlhan, Anayasa Hukukunun Umumi Esasları, Ankara, 1961, s. 267; Teziç Eroğan, Anayasa Hukuku, İstanbul, 2003, s. 404 vd.

Başkan, Anayasanın kendisine verdiği yetkileri tam bir serbestlik içinde kullanır. Başkanın yasama organına karşı siyasi sorumluluğu yoktur¹⁷.

Yürütümünden dolayı yasama organına hesap verme zorunda değildir. Başkan yasama organına karşı sorumlu olmadığı için, ondan güvenoyu almasına da gerek yoktur. Yasama organı “impeachment” durumu¹⁸ ayrı tutulacak olursa başkanı düşüremez.

Başkan, yürütme yetkisini, kendisine yardımcı olarak atayacağı bakanlarla birlikte kullanır. Ancak atayacağı bakanlar yasama organı mensubu olamazlar. Bu kişiler gerçek anlamda birer bakan değil, başkanın yardımcıları statüsündedirler. Çünkü doğrudan doğruya başkana karşı sorumlu olup onun verdiği emir ve direktif çerçevesinde hareket ederler. Diğer yandan yasama organı da yürütme organına karşı bağımsız durumdadır.

Başkan yasama organını toplantıya davet edip, dağıtma yetkisine sahip olmadığı gibi yasama organının, Başkan tarafından feshedilmesi de mümkün değildir. Kanun önerisinde bulunma hakkı, sadece yasama meclisi üyelerine tanınmıştır. Ancak Başkan göndereceği mesajlarla belli konularda kanun hazırlanmasının faydalı olacağını bildirebilir. Amerika Birleşik Devletlerinin hükümet sistemi, başkanlık sistemine en çarpıcı örneği oluşturur.

Başkanlık sisteminde erkler ayrı ellerde olmasına ve kesin bir biçimde ayrılmasına karşın, uygulamada onların salt bir biçimde ayrı kalamayacakları gerçeği ortaya çıkmış ve bu sistemi uygulayan ülkelerde erkler arasında birçok bakımlardan kendiliğinden işbirliği ve kesişme doğmuştur¹⁹.

¹⁷ Arsel İlhan, Anayasa Hukukunun Umumi Esasları, Ankara, 1961, s. 268.

¹⁸ Impeachment (cezai sorumluluk): Başkan'ın yüksek ihanet, zimmet ya da ağır suçlar nedeniyle itham edilmesi durumunda söz konusu olur. Başkan Temsilciler Meclisince itham edilir, Senatoda yargılanıp mahkum edilebilmesi için üçte iki oy çoğunluğu gereklidir. (Bkz. Teziç Erdoğan, Anayasa Hukuku, İstanbul, 2003, s. 432)

¹⁹ Buna ilişkin örnekler için Bkz. Arsel İlhan, Anayasa Hukukunun Umumi Esasları, Ankara, 1961, s. 269.

3.Erklerin Dengeli Bir Biçimde Ayrılığını Esas Alan Hükümet Sistemleri (Parlamenter Sistem)

Parlamenter hükümet sistemi, İngiltere’de ortaya çıkmış, İngiliz örf ve adetlerine göre gelişmiş bir sistemdir. Bu rejim diğer ülkeler tarafından da kabul edilip uygulanmış, bu arada bazı değişikliklere uğramıştır. Klasik anlamda parlamenter rejim ne tam anlamıyla erkler ayrılığını, ne tam anlamıyla erkler birliğini uygulayan bir sistemdir. Yasama ve yürütme erkleri arasında bir denge sistemidir. Bu nedenle meclis hükümet sistemi ile başkanlık sistemi arasında yer alır. Parlamenter sistemde bu iki erk bağımsız ve eşit durumdadır. Aralarındaki ayrılık kesin değil dengeli ve uyumludur.

Parlamenter rejim, meclis hükümet sisteminden farklıdır. Çünkü meclis hükümet sisteminde yürütme organı, yasama organının bir delegesi durumundadır, yani onun kararlarını uygulayan bir organdır. Parlamenter sistemde yürütme organı, yasama organının denetimi altında bulunsa da, yasama organına karşı kullanabileceği etkili bir silahla donatılmıştır.

Parlamenter sistemin temel öğeleri aşağıdaki şekilde belirlenir:

(a)Devlet başkanı siyasal açıdan sorumsuzdur;

(b)Bakanlar bireysel olarak ve birlikte parlamentoya karşı siyasal bakımdan sorumludurlar.

(c)Parlamento yürütme organı tarafından feshedilebilir²⁰.

a) Sorumsuz Devlet Başkanı²¹

Parlamenter hükümet sistemlerinde yürütme iki başlıdır. Yürütme organı, Devlet Başkanı ve Bakanlar Kurulundan oluşur.

²⁰ Teziç Erdoğan, Anayasa Hukuku, İstanbul, 2003, S. 406; Arsel İhan, Anayasa Hukukunun Umumi Esasları, Ankara, 1961, s. 271.

²¹ Geniş bilgi için Güneş Turan, Parlamenter Rejimin Bugünkü Manası ve İşleyişi, İstanbul, 1956.

Devlet Başkanı bir kral (hükümdar) ya da cumhurbaşkanı olabilir. Çünkü parlamenter rejim, hem monarşik devlet şekli ile, hem cumhuriyetle bağdaşabilir. Monarşik parlamenter devletlere: İngiltere, Belçika, İsveç; cumhuriyetlere: İtalya, F. Almanya örnek olarak gösterilebilir.

Parlamenter rejimlerde Devlet Başkanının siyasi ve kural olarak cezai sorumluluğu bulunmamaktadır²².

Bununla birlikte Devlet Başkanının sorumsuzluğu açısından, monarşilerle Cumhuriyetler arasında fark vardır.

Kralın siyasi ve cezai sorumsuzluğu monarşilerde mutlaklıdır. İngiltere’de kralın dokunulmaz ve kutsal bir kişiliği olduğu kabul edilir. Kral hiçbir eyleminden dolayı sorumlu değildir.

Cumhuriyetlerde Devlet Başkanının siyasal sorumluluğu yine yoktur. Ancak cezai sorumsuzluk kural olarak kabul edilmiştir. Cumhuriyetlerde Devlet Başkanın görevi ile ilgili olmayan konularda hukuksal ve cezai sorumluluğu, görevi ile ilgili konularda ise yalnız vatan hainliği ile sınırlı cezai sorumluluğu vardır.

Parlamenter rejimlerde Devlet başkanının, (ister kral, ister cumhurbaşkanı olsun) işlemlerinden kendisi değil, Bakanlar kurulu sorumludur.

Parlamenter rejimlerde Devlet başkanı sahip olduğu yetkileri tek başına değil, Başbakan ve bakanlarla ortak imzalı olarak kullanabilir. Parlamenter rejimlerde siyasal sorumluluğu hükümet taşıdığı için Devlet Başkanı sorumlu olmaz. Sorumluluk kime aitse, yetkiye de o sahiptir. Çünkü kamu hukukunda yetki ve sorumluluk birlikte yürür²³.

²² Tanör Bülent/Yüzbaşıoğlu, Necmi, 1982 Anayasasına Göre Türk Anayasa Hukuku, İstanbul, 2001, s.315.

²³ Teziç Erdoğan, Anayasa Hukuku, İstanbul, 2003, s. 411.

b) Siyasal Bakımdan Sorumlu Bakanlar Kurulu²⁴

Parlamentar sistemde, bakanlar parlamentoya karşı bireysel, ayrıca birlikte ve zincirleme olarak siyasal sorumluluk taşırlar. Bakanların siyasal bakımdan sorumluluğu parlamenter rejimin en belirgin kriteridir. Bakanların parlamentoya karşı siyasal bakımdan sorumlu olmaları, parlamentonun güvenini kaybetmeleri durumunda iktidardan düşmeleri anlamına gelmektedir²⁵. Parlamentonun güven beslemediği bir hükümeti istifaya zorlamak için sahip olduğu gensoru, güven oyu gibi bazı silahları vardır. Bakanların her biri kendi bakanlıklarının bütün işlerinden sorumludurlar. Ayrıca hükümetin izlemekte olduğu genel siyasetten dolayı da birlikte sorumlu durumdadırlar. Bu ortak sorumluluk hükümetin dayanışması ilkesini doğurmuştur.

Bakanların parlamentoya karşı siyasal bakımdan sorumlu olmalarından önemli sonuçlar doğmaktadır²⁶.

Devlet Başkanı herhangi bir bakanın katılımı olmadan hiçbir işlemde bulunamaz. Çünkü kendisi sorumsuz durumdadır. Bakanlar, Devlet Başkanının bütün işlemlerinden dolayı parlamentoya karşı sorumludurlar. Devlet Başkanı tarafından çıkarılan kararlar, ilgili bakanın imzası olmadan bir hüküm ifade etmez.

Hükümet üyeleri, parlamento görüşmelerine katılma ve söz hakkına sahiptirler. Hükümet üyeleri parlamentonun güveni ile izledikleri siyaseti devam ettirebildiklerinden parlamentoya ikna ve tatmin etme zorundadırlar.

Parlamentar rejimde Devlet Başkanı, hükümeti kesinlikle bizzat kendisi kurmamakta, hükümeti kurmak üzere birisini görevlendirmektedir. Bu kişi Başbakanıdır.

²⁴ Bu konuda Bkz. Özbudun Ergun, Parlamenter Rejimde Hükümeti Murakabe Vasıtaları, Ankara, 1962, s. 72-98.

²⁵ Bkz. Başgil Ali Fuat, Esas Teşkilat Hukuku, C.I, Türkiye Siyasi Rejimi ve Anayasa Prensipleri, İstanbul, 1960, s. 363.

²⁶ Arsel İlhan, Anayasa Hukukunun Umumi Esasları, Ankara, 1961, s. 274.

Şu halde Devlet başkanı Başbakanı atamakta, Başbakan ise seçtiği bakanları onun onayına sunmaktadır.

Devlet Başkanının Başbakanı atama konusundaki serbestliği, salt değildir. Başbakan olarak atayacağı kimsenin, parlamentonun güvenini kazanabilecek, onun karşısında sorumluluk üstlenebilecek bir kimse olması gerekir²⁷.

Başbakan, parlamentoda çoğunluğa sahip bir siyasal partinin lideridir. Parlamentonun gözünde hükümetin birliğini ve dayanışmasını temsil eden kişidir. Hükümetin diğer üyelerini o belirler, ortak ve zincirleme sorumluluk üstlenecek kurulu o oluşturur. Gerekliğinde parlamentodan güven isteyen ve buna göre hükümetin istifasına karar veren o olduğu gibi, parlamentoya karşı izlenecek taktiği belirleyen, hükümetin ortak bir görüşe ve siyasete sahip olmasını sağlayan yine Başbakandır²⁸.

c) Yürütmenin Parlamentoyu Feshi

Parlamente hükümet sisteminin üçüncü ögesi fesih kurumudur. Seçim döneminin sona ermesinden önce parlamentoyu feshedebilmek hakkı, yürütme organına tanınmıştır. Parlamento, hükümeti düşürmek istediğinde çeşitli yöntemlere başvurarak ona karşı güven beslemediğini açığa vurur²⁹. Parlamentodan güvensizlik oyu almış bir hükümet, istifa etmek durumundadır. Parlamentonun bu çok etkili silahı karşısında hükümet de aynı etki gücünde bir silahla donatılmıştır. Aksi halde yasama organı yürütme organının üstünde bir otoriteye sahip olur, rejim gerçek özelliğini yitirip, meclis hükümet sistemine benzer bir rejim haline gelebilirdi. Dengeyi sağlamak için yürütme organına fesih silahı verilmiştir³⁰.

²⁷ Özbudun Ergun, Türk Anayasa Hukuku, Ankara, 2008, s. 335; Arsel İlhan, Anayasa Hukukunun Umumi Esasları, Ankara, 1961, s. 275.

²⁸ Arsel İlhan, Anayasa Hukukunun Umumi Esasları, Ankara, 1961, s. 275.

²⁹ Parlamento rejimlerde hükümetin siyasal sorumluluğuna yol açan denetim konusunda Bkz. Özbudun Ergun, Parlamento Rejiminde Hükümeti Murakabe Vasıtaları, Ankara, 1962, s. 72-98.

³⁰ Bu konuda karşılaştırmalı bir araştırma için Bkz. Karamustafaoglu Tuncer, Yasama Meclislerini Fesih Hakkı, Ankara, 1982.

Parlamentodan güvensizlik oyu alarak iktidarı terk etmek durumunda kalan hükümet, izlediği siyasetin kamuoyu tarafından onaylandığına ve yeni seçimler sonucunda seçmenlerin bu siyaseti onaylayacaklarına inanıyorsa istifa etmek yerine parlamentonun feshini Devlet Başkanından isteyebilir³¹.

Parlamente sistemde fesih hakkının siyasal açıdan etkinliği, onun varlığından çok kullanılma tehdidinde belirmektedir. Yürütmenin sahip olduğu fesih hakkının onun tarafından kullanılabilmesi olasılığı, güvensizlik oyu vererek hükümeti düşürmeden önce yasama meclisini daha ölçülü davranmaya yöneltecektir³².

Yukarıda ana hatlarıyla netleştirilmeye çalışılan rejim, klasik parlamenter rejim olup uygulamada kimi ülkelerde bu klasik şeklini kaybetmiş, parlamenter rejimin çeşitli türleri ortaya çıkmıştır³³.

III. 1982 Anayasasının İlk Şeklinin Benimsediği Hükümet Sistemi

1982 Anayasasının 2017 Anayasa değişikliğinden önce benimsediği hükümet sistemi 1961 Anayasasında olduğu gibi yine bir parlamenter sistemdi³⁴. Ancak Cumhurbaşkanı, klasik parlamenter rejimlerdeki Devlet Başkanının rolünü aşan bir mevki verilmiş, Devlet Başkanı, sembolik ve temsili bir organ olmaktan çıkarılarak oldukça önemli ve köklü yetkilerle donatılmıştı.

Yürütmenin önemli ölçüde güçlendirilmesi³⁵ özellikle Devlet Başkanına tanınan çok sayıda ve radikal yetkiler (Anayasa değişikliğine

³¹ Bu konuda Bkz. Teziç Erdoğan, Anayasa Hukuku, İstanbul, 2003, s. 417 vd.

³² Teziç Erdoğan, Anayasa Hukuku, İstanbul, 2003, s. 418.

³³ Arsel İlhan, Anayasa Hukukunun Umumi Esasları, Ankara, 1961, s. 276.

³⁴ Sosyal Mümtaz, 100 Soruda Anayasanın Anlamı, İstanbul, 1987, s. 284.

³⁵ 1982 Anayasasına göre yürütme diğer iki erkle eşit duruma getirilmiştir. Statüsü bu iki erkin aleyhine önemli ölçüde güçlendirilmiştir. Yürütme hem yetki hem görev olarak nitelendirilerek yasama ve yargıya tabi kılınmamış onlarla eşit basamakta Anayasaya ve yasalara tabi kılınmıştır.8. maddenin gerekçesinde: Yürütme yasamaya tabi bir organ olmaktan çıkarılmış, her iki kuvvetin devlet faaliyetinin düzenlenmesinde eşitlik ve denklik içinde işbirliği yapmalarını öngören parlamenter hükümet sistemi bütün gerekleriyle uygulamaya konulmuştur. Bu nedenle yürütme ,1961 Anayasasında olduğu gibi bir görev olmaktan çıkarılmış, gerekli yetkilere sahip ve kanunların kendisine verdiği görevleri yerine getiren bir kuvvet olarak düzenlenmiştir." denilmektedir.

ilişkin kanunları yeniden görüşülmek üzere meclise geri göndermesi ya da halk oyu sunması konusundaki ihtiyari yetkisi gibi) parlamenter hükümet sisteminde ağırlığın, yürütmeye kaydırıldığının bir göstergesi³⁶.

21.10.2007 Anayasa değişikliği ile (madde 101 f. I) (Değişik:21.10.2007-5678/4 md.), halk tarafından seçilmesi de öngörülerek Cumhurbaşkanının demokratik meşruluğu güçlendirilmişti³⁷.

Ama bu güçlendirilmiş Cumhurbaşkanına karşın hükümet sistemi, parlamenter bir sistem olma özelliğini yitirip bir başkanlık ya da yarı başkanlık sistemine dönüşmemiştir:

Cumhurbaşkanı halk tarafından seçilmesine karşın siyasal sistemin temel ögesi durumuna gelmiş değildir³⁸;

Cumhurbaşkanına klasik parlamenter sistemdeki Devlet başkanının rolünün üstünde bir statü kazandırılmış olmakla birlikte parlamenter rejimin en belirgin ögesi olan hükümetin parlamento karşısında siyasal sorumluluğu ilkesi devam etmekte;

Yürütme organının düalist yapısı³⁹;

Bakanlar Kurulunun hükümetin genel siyasetinin yürütülmesinden birlikte sorumluluğu, her bakanın kendi yetkisi içindeki işlerden ve emri altındakilerin eylem ve işlemlerinden sorumlu olduğu ilkesi varlığını sürdürmekteydi (2017 Anayasa değişikliği ile ilga edilen md. 112);

Bakanlar Kurulunun göreve başlarken ve görev sırasındaki güven oyuyla ilişkin kurallar devam etmekte;

³⁶ Hirsch Ernst E., Die Verfassung der Türkischen Republik, JöR 32 (1983), s. 507.

³⁷ Özbudun Ergun, Türk Anayasa Hukuku, Ankara, 2008, s. 322.

³⁸ Özbudun Ergun, Türk Anayasa Hukuku, Ankara, 2008, s. 68.

³⁹ Gözler Kemal, Türk Anayasa Hukuk Dersleri, Bursa 2010, s. 297.

Cumhurbaşkanının siyasal sorumsuzluğu;
Karşı imza kuralı varlığını sürdürmekte;

Cumhurbaşkanının tek başına yapacağı işlemler karşı imza kuralının istisnasını oluşturmakla birlikte, bu yetkilerden önemli bir bölümü Cumhurbaşkanının yürütmenin başı değil Devletin başı olması niteliğinden kaynaklanmaktaydı.

Cumhurbaşkanının tek başına yapacağı işlemler de kural değil istisna oluşturduğundan öğretide bunların daraltıcı bir biçimde yorumlanması gerektiği önerilmişti⁴⁰.

1982 Anayasası ilk şeklinde fesih ya da parlamento seçimlerinin yenilenmesi kurumunu da kabul ederek parlamenter rejimin üçüncü ögesini de benimsemiş bulunmaktaydı.

1961 Anayasasının çok ayırık bazı durumlarda Millet Meclisi seçimlerinin Cumhurbaşkanınca yenilenmesini öngörmesine (md.108) karşın 1982 Anayasasının, 2017 Anayasa değişikliğinden önceki 116. md.'siyle bu kurumu gerçek bir işlerliğe kavuşturması, "rasyonelleştirilmiş parlamentarizm"⁴¹ in sağlanması çabalarının bir anlatımıydı⁴². 1982 Anayasası "fesih" yerine 2017 Anayasa değişikliğinden önceki 116. md. ile "seçimlerin yenilenmesi" deyimini kullanmıştı⁴³.

1961 Anayasasına oranla güçlendirilmiş olan yürütme içinde ağırlığın Cumhurbaşkanında olması yanında, 2017 Anayasa değişikliğiyle ilga edilen 112. maddesi ile 1982 Anayasasında, Başbakan da öncekine göre daha güçlü bir statüye kavuşturulmuştu.

⁴⁰ Özbudun Ergun, Türk Anayasa Hukuku, Ankara, 2008, s. 352.

⁴¹ Özbudun Ergun, Türk Anayasa Hukuku, Ankara, 2008, s. 68.

⁴² Özbudun Ergun, Türk Anayasa Hukuku, Ankara, 2008, s. 354.

⁴³ Parlamentonun feshi durumunda, üyelerin temsilcilik statüsü hukuken sona ermesine karşın, seçimlerin yenilenmesinde bu statü yeni seçimlere kadar sürmektedir. (Teziç Erdoğan, Anayasa Hukuku, İstanbul, 2003, s. 419).

1982 Anayasasında 1961 Anayasasından farklı olarak bakanların, TBMM'den başka Başbakana karşı da sorumlu oldukları öngörülmüştü. Bunun sonucu olarak Başbakana, Cumhurbaşkanı'dan bakanların görevden alınmasını isteme yetkisi tanınmıştı. Bu kurullarla Başbakanın Bakanlar kurulunun gerçek lideri durumuna getirilmesi, klasik parlamenter sistemden bir sapma olarak değil, rasyonelleştirilmiş parlamentarizm yönünde bir gelişme olarak değerlendirilebileceği ileri sürülmüştür⁴⁴.

Yine de 1961 Anayasasının öngördüğü hükümet sisteminin klasik bir parlamenter sistem olarak tanımlanabilmesine karşın, 1982 Anayasasıyla kurulan sistemin, Devlet başkanının köklü ve önemli yetkilerle donatılması ve halk tarafından seçilerek demokratik meşruiyetinin pekiştirilmesi nedeniyle klasik bir parlamenter sistem olarak değerlendirilmesi mümkün değildir⁴⁵.

IV. 2017 Anayasa Değişikliği İle Benimsenen Hükümet Sistemi

2017 Anayasa değişikliği ile parlamenter sistemin iki başlı (düalist) yürütme modeli terkedilerek tek başlı (monist) yürütme modelinin benimsenmesi, sistemi parlamenter sistem olmaktan çıkarmakla birlikte, onu (monist) tek başlı yürütmenin egemen olduğu başkanlık sistemi haline getirmiş değildir.

2017 Anayasa değişikliği ile parlamenter sistemin terkedildiği noktada bir duraksama söz konusu değildir. Ama başkanlık sisteminin sert erkler ayrılığı ve bu sistemin temel öğelerinin gerçekleştirilmiş olduğu söylenemez.

Getirilen yeni sistemde, sistemin odak noktasını Cumhurbaşkanı oluşturmaktadır.

⁴⁴ Bu konuda Bkz. Teziç Erdoğan, *Anayasa Hukuku*, İstanbul, 2003, S. 424 vd; Özbudun Ergun, *Türk Anayasa Hukuku*, Ankara, 2008, s. 68, 350, 354.

⁴⁵ Soysal Mümtaz, *100 Soruda Anayasanın Anlamı*, İstanbul, 1987, s. 284; Krş. Gözler Kemsil *Türk Anayasa Hukuku Dersleri*, Bursa, 2010, s. 299.

Getirilen sistemde başkanlık sistemine ait kurumlara yer verilmeyle birlikte başkanlık sistemiyle bağdaşmayan, bu sistemde rastlanmayan salt parlamenter sisteme ait kurumlara da yer verilmiştir⁴⁶.

Parlamenter sistemin terkedilmesinin sonucu olarak “gensoru” kaldırılmıştır. Türkiye Büyük Millet Meclisinin denetim araçlarından yazılı soru, genel görüşme ve meclis araştırması hala varlığını sürdürmesine rağmen, bunlarla etkili bir denetimin sağlanması mümkün değildir. Anayasa yüksek nitelikli çoğunluklar aradığından Meclis soruşturmasının işlevselliği de zor görünmektedir⁴⁷.

Parlamenter sistemin temel öğelerinden birini, yürütme organının, yasama organını, görev süresi sona ermeden yeni seçimlere gitmek üzere feshedebilmesi oluşturmaktadır.

Başkanlık sisteminde erkler, hem organik hem fonksiyonel bakımdan ayrı tutulmuş olup birbirinden türemezler ve birbirlerinin görevine son verici araçlarla donatılmamışlardır.

2017 Anayasa Değişikliği sonucu 116. madde ile Cumhurbaşkanına, gerektiğinde TBMM seçimlerini yenileme kararı alabilme yetkisi verilmektedir. Başkanlık sistemini sert erkler ayrılığı haline getiren özellik, yasama ve yürütme organlarının birbirlerinin varlığına bağlı olmamaları olduğundan, henüz anayasal görev süresini tamamlamadan yürütme organı tarafından yasama organının görevinin sona erdirilmesi olan seçimlerin yenilenmesi ile başkanlık sisteminin bağdaşması olanaksızdır.

Seçimlerin yenilenmesi ile Cumhurbaşkanının, kendi görevini de sona erdirmiş olması ve bir dönemlik görev hakkını kaybetmiş olması, kurumu, fesih ya da seçimlerin yenilenmesi olmaktan çıkarmış değildir. Başkanlık sisteminde yasama yetkisini salt yasama organı kullanabilir.

⁴⁶ Anayurt Ömer- Ekinci Ahmet, Tek Başlı Yürütme Esasına Dayalı Hükümet Sistemlerinde Başkan Yardımcılığı ve 2017 Anayasa Değişikliği İle Getirilen Sistemde Cumhurbaşkanlığı Kurumu Üzerine Karşılaştırmalı Bir Analiz, Prof. Dr. Zafer Gören Armağanı, Ankara 2017, s. 483 .

⁴⁷ Özbudun Ergun, Türk Anayasa Hukuku, Ankara 2017 s. 328.

Başkanlık sisteminde yürütme, saklı düzenleme alanına sahip değildir. Parlamenter sistemde de yürütme organı yasama yetkisine sahip değildir. Her iki sistemde de yürütme organının saklı düzenleme alanı yoktur. Yürütme organı ancak kanunların uygulanmasını sağlamak üzere ve onlara aykırı olmamak üzere düzenlemelerde bulunma yetkisine sahiptir. Ancak parlamenter sistemde yürütme organı, parlamentoda sahip olduğu sayısal çoğunluk aracılığıyla yasama yetkisinin kullanımında da etkili olabilmektedir. Buna karşılık başkanlık sisteminde yürütme, ne Anayasada ne uygulamada yasama yetkisine sahip değildir.⁴⁸

2017 Anayasa Değişikliği ile getirilen sistemde Cumhurbaşkanlığı kararnamesi kurumuna yer verilmiştir. 2017 değişikliğinden önce mevcut olan kanun hükmünde kararnamelerden farklı olarak Cumhurbaşkanlığı kararnamelerinin yetki kanununa ihtiyaçları yoktur ve bunların Türkiye Büyük Millet Meclisince onaylanması gerekmemektedir. Bu suretle yürütmenin asli düzenleme alanı genişletilmiş olmaktadır⁴⁹.

Cumhurbaşkanı tarafından, Cumhurbaşkanlığı kararnamesi ile yürütme alanına ilişkin hemen her konuda düzenleme yapılabilmesi ve kanunların açıkça düzenlemediği pek çok konuda bu kararnamelerin çıkartılabilmesi mümkündür. Olağanüstü dönemlerde olağanüstü halin gerekli kıldığı her konuda kararname çıkarılabilmektedir.

Bu suretle kararnamelerle belirli alanlarda yasama organına ihtiyaç kalmaksızın düzenlemeler yapılabilecektir⁵⁰. (Değişik: 16./4/2017-6771/9 md.)

2017 Anayasa Değişikliği ile 89. maddenin III. fıkrasının 1. cümlesindeki: “TBMM geri gönderilen kanunu aynen kabul ederse, kanun

⁴⁸ Anayurt Ömer- Ekinci Ahmet, Tek Başlı Yürütme Esasına Dayalı Hükümet Sistemlerinde Başkan Yardımcılığı ve 2017 Anayasa Değişikliği İle Getirilen Sistemde Cumhurbaşkanlığı Kurumu Üzerine Karşılaştırmalı Bir Analiz, Prof. Dr. Zafer Gören Armağanı, Ankara 2017, s. 485.

⁴⁹ Özbudun Ergun, Türk Anayasa Hukuku, Ankara 2017, s. 329.

⁵⁰ Anayurt Ömer- Ekinci Ahmet, Tek Başlı Yürütme Esasına Dayalı Hükümet Sistemlerinde Başkan Yardımcılığı ve 2017 Anayasa Değişikliği ile Getirilen Sistemde Cumhurbaşkanlığı Kurumu Üzerine Karşılaştırmalı Bir Analiz, Prof. Dr. Zafer Gören Armağanı, Ankara 2017, s. 486.

Cumhurbaşkanınca yayınlanır.” kuralı yerine “TBMM, geri gönderilen kanunu üye tamsayısının salt çoğunluğu ile aynen kabul ederse, kanun Cumhurbaşkanınca yayımlanır.” kuralı getirilmiştir.(Değişik: 16/4/2017-6771/16 md.)

Böylece Cumhurbaşkanın kanunları geri gönderme yetkisi geciktirici veto olmaktan çıkarak, güçleştirici bir veto haline gelmiştir⁵¹.

123. maddenin son fıkrasının ilk şeklinde yer alan: ”Kamu tüzel kişiliği, ancak kanunla veya kanunun açıkça verdiği yetkiye dayanılarak kurulur ” cümlesinde yer alan “ancak kanunla veya kanunun açıkça verdiği yetkiye dayanılarak kurulur” ibaresi 2017 Anayasa değişikliği ile “kanunla veya Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle kurulur” şeklinde değiştirilmiştir. (Değişik:16/4/2017-6771/16 md.) Böylece çok önem taşıyan bu konuda yürütme, yasama işlevine dahil edilmiştir⁵². (Değişik: 16./4/2017-6771/16 md.)

Yasama ve yürütme organlarının seçimlerinin aynı günde gerçekleşmesi, Cumhurbaşkanına, yasama organında da ihtiyacı olan çoğunluğun sağlanmasını mümkün kılacaktır. ((md.116 f.I): Değişik: 16/4/2017-6771/11))

TBMM seçimleri ve Cumhurbaşkanı seçimlerinin aynı günde ve birlikte yapılması, Cumhurbaşkanını ve TBMM çoğunluğunun aynı partiden olması olasılığını yaratabilecektir. Aynı zamanda çoğunluk partisinin lideri olan Cumhurbaşkanı, partisinin milletvekili adaylarının belirlenmesinde büyük bir etkiye sahip olabilecektir. Bütün bunlar güçlü bir yasama denetiminin sağlanmasını engelleyecektir .

Öğretilen haklı olarak ileri sürüldüğü gibi:

⁵¹ Özbudun Ergun, Türk Anayasa Hukuku, Ankara 2017, s. 329

⁵² Anayurt- Ömer-Ekinci Ahmet, Tek Başlı Yürütme Esasına Dayalı Hükümet Sistemlerinde Başkan Yardımcılığı ve 2017 Anayasa Değişikliği İle Getirilen Sistemde Cumhurbaşkanını Yardımcılığı Kurumu Üzerine Karşılaştırmalı Bir Analiz, Prof. Dr. Zafer Gören Armağanı, Ankara 2017, s. 486

Meclis çoğunluğunun ve Cumhurbaşkanının ayrı partilerden olması halinde bile, Cumhurbaşkanı tek başına TBMM seçimlerini yenileme yetkisine sahip olduğu halde, Meclisin bu yola başvurması, Anayasada öngörülen nitelikli çoğunluk nedeniyle güç koşullarda gerçekleşebilecektir⁵³.

Bütçeyi reddetme yetkisi, bütün temsili rejimlerde yasama organının yürütme karşısındaki en etkili silahını oluşturmaktadır. 2017 Anayasa değişikliği ile bu silah da etkisini kaybetmiştir⁵⁴.

2017 Anayasa değişikliği ile Anayasanın 161. maddesi yeniden düzenlenmiştir. Bu maddenin III. fıkrasının 1. cümlesine göre:

“Cumhurbaşkanı bütçe kanunu teklifini, mali yılbaşından en az yetmişbeş gün önce, Türkiye Büyük Millet Meclisine sunar.”

”Bu maddenin yeni IV. fıkrasına göre: “Bütçe kanununun süresinde yürürlüğe konulmaması halinde, geçici bütçe kanunu çıkartılır. Geçici bütçe kanununun da çıkarılmaması durumunda, yeni bütçe kanunu kabul edilinceye kadar bir önceki yılın bütçesi yeniden değerlendirilmesine göre artırılarak uygulanır.”

Anayasada bir önceki yıla ait bütçede belirli oranda artış yapılarak devam edilebilmesinin öngörülmesi ile, bütçe gibi yasama organının en önemli işlevlerinden biri olup TBMM'nin kabulüne bağlı olan kanun teklifinin reddi veya görüşülmesinin gecikmesi problemi çözümlenmiş olmaktadır⁵⁵. (Değişik: 16/4/2017-6771/15 md.)

Getirilen bütün bu değişikliklerin, sistemin başkanlık sistemi olarak nitelenmesini engellediği ve erkler arasında, olması gereken fonksiyonel

⁵³ Özbudun Ergun, Türk Anayasa Hukuku, Ankara 2017, s. 328.

⁵⁴ Özbudun Ergun., Türk Anayasa Hukuku, Ankara 2017, s. 328.

⁵⁵ Anayurt Ömer- Ekinci Ahmet Tek Başlı Yürütme Esasına Dayalı Hükümet Sistemlerinde Başkan Yardımcılığı ve 2017 Anayasa Değişikliği İle Getirilen Sistemde Cumhurbaşkanı Yardımcılığı Kurumu Üzerine Karşılaştırmalı Bir Analiz, Prof. Dr. Zafer Gören Armağanı, Ankara 2017, s. 486.

ve organik ayrılığın değil, parlamenter sistemde var olan esnek ayrılığın kurulduğu⁵⁶, etkili bir yasama denetiminden söz edilemeyeceği ifade edilmektedir⁵⁷.

KAYNAKLAR

Akbay Muvaffak : Umumi Amme Hukuku Dersleri, Ankara, 1958.

Akın İlhan : Kamu Hukuku, İstanbul, 1987.

Aldıkaçtı Oohan : Modern Demokrasilerde ve Türkiye’de Devlet Başkanlığı, İstanbul, 1960.

Anayurt Ömer- Ekinci Ahmet : Tek Başlı Yürütme Esasına Dayalı Hükümet Sistemlerinde Başkan Yardımcılığı ve 2017 Anayasa Değişikliği İle Getirilen Sistemde Cumhurbaşkanlığı Kurumu Üzerine Karşılaştırmalı Bir Analiz, Prof. Dr. Zafer Gören Armağanı, Ankara 2017, s. 441-510.

Arsel İlhan : Anayasa Hukukunun Umumi Esasları, Ankara, 1961.

Arsel İlhan : Türk Anayasa Hukukunun Umumi Esasları, Ankara, 1965.

Başgil Ali Fuat : Esas Teşkilat Hukuku, C. I, Türkiye Siyasi Rejimi ve Anayasa Prensipleri, İstanbul, 1960.

Esen Bülent Nuri : Anayasa Hukuku, Genel Esaslar, Ankara, 1970.

⁵⁶ Anayurt Ömer - Ekinci Ahmet., Tek Başlı Yürütme Esasına Dayalı Hükümet Sistemlerinde Başkan Yardımcılığı ve 2017 Anayasa Değişikliği İle Getirilen Sistemde Cumhurbaşkanlığı Kurumu Üzerine Karşılaştırmalı Bir Analiz, Prof. Dr. Zafer Gören Armağanı, Ankara 2017, s. 486.

⁵⁷ Özbudun Ergun, Türk Anayasa Hukuku, Ankara 2017, s. 328 vd.: Bkz. Venedik Komisyonu’nun 2017 Anayasa Değişikliklerine İlişkin Raporu: Venice Commission, “Turkey: Opinion on the Amendments to the Constitution”, 10-11 March 2017, Opinio No.875/2017, CDL_AD(2017)005, para.126,130,133).

Feyziođlu Turhan : Kuvvetler Ayrılığı Nazariyesi, SBFD, C.II, s.1-2, Ankara, 1947.

Göze Ayferi : Siyasi Düşünce Tarihi, İstanbul, 1983.

Gözler Kemal : Türk Anayasa Hukuk Dersleri, Bursa 2010.

Güneş Turan : Parlamenter Rejimin Bugünkü Manası ve İşleyişi, İstanbul, 1956.

Gürkan Ülker : Montesquieu ve Kanunların Ruhu, AÜHFD, C. XL, 1985, S. 1-4, s. 9-31.

Hirsch E.Ernst : Die Verfassung der türkischen Republik, JöR 32 (1983), s.513-623.

Karamustafaođlu Tuncer : Yasama Meclislerini Fesih Hakkı, Ankara, 1982

Özbudun Ergun : Parlamenter Rejimde Hükümeti Murakabe Vasıtaları, Ankara, 1962.

Özbudun Ergun : Türk Anayasa Hukuku, Ankara, 2008, 2017.

Server Feridun : Anayasalar ve Siyasi Belgeler, İstanbul, 1962.

Soysal Mümtaz : 100 Soruda Anayasanın Anlamı, İstanbul, 1987.

Tanör Bülent- Yüzbaşıoğlu Necmi : 1982 Anayasasına Göre Türk Anayasa Hukukİstanbul, 2001.

Teziç Erdoğan : Anayasa Hukuku, İstanbul, 2003.